

آلوئه‌ورا، گیاه قرن بیستم، گیاه جاودانگی

دکتر پوریا کریمی

تاریخچه آلوئه‌ورا

تاریخچه آلوئه‌ورا و شناخت اثرات و فواید دارویی آن به هزاران سال قبل بازمی‌گردد. از گذشته دور بشر به این نکته پی برده که ژل این گیاه برای ترمیم سوختگی و درمان زخم‌های عفونی بسیار سودمند است.

جالینوس که از پزشکان بزرگ و مشهورترین پزشک یونانی مقیم روم بوده است اعتقاد داشت از آن جا که آلوئه‌ورا خون را از قسمت‌های فوقانی (سر) به سمت قسمت‌های تحتانی (پاهای) می‌راند لذا از سکنه‌های مغزی جلوگیری می‌کند.

همچنین از اطلاعات به دست آمده از سنگ‌نشته‌های دوران غارها و ظروف کنده‌کاری شده‌ای که در معابد مصر کشف شده است و نیز افسانه‌های به دست آمده از دوران مصرف باستان این چنین برمی‌آید که آلوئه‌ورا در نزد مصریان بسیار گرمی بوده است چنان که سوگواران برای شرکت در مراسم پس از مرگ یک فرعون باید تحفه‌ای از برگ‌های آلوئه‌ورا تقدیم می‌کردند.

آلوئه‌ورا در طب پنج هزار ساله هندوستان موسوم به آپودرا نیز به همین ترتیب ارزشمند شمرده شده است. همچنین تمدن‌های بزرگ جهان اعم از ایران، یونان، روم، چین و نیز اقوام آفریقایی، سرخ‌پوستان آمریکایی آلوئه‌ورا را گرمی داشته‌اند.

مبدا پیدایش و رویش

این گیاه خاص مناطق آفریقایی است که به آن زنبق بیابانی یا صحرایی هم گفته می‌شود.

گیاه صبر زرد با نام علمی (آلوئه‌ورا) Aloe vera از جمله با ارزش‌ترین گیاهان نادر دنیاست که صدها سال پیش از میلاد مورد توجه و استفاده بشر بوده است. از دیگر اسامی آن در ایران می‌توان به صبر تلخ، شاخ بزی و گیاه درمانگر، گیاه جاودانگی، لاله بیابان، گیاه دارویی، گیاه ملکه و در استان‌های جنوبی ایران به نام‌های محلی گل سگله، گل قبر یا چادروا اشاره کرد. صبر زرد همان اکسیر جوانی و جاودانگی است که در استان‌های جنوبی بخصوص قشم و هرمزگان در قدیم بر سر قبر به نشان جاودانگی می‌کاشتند.

عمده مصارف این گیاه در تهیه کرم‌های موضعی و نیز کمک به حفظ رطوبت پوست است که در پوست‌های خشک اهمیت بالایی دارد. به علاوه ترکیبات آن در بهبود و تخفیف آثار سوختگی و کاهش اسکار ناشی از زخم‌ها موثر است.

در زیر به برخی از فواید این گیاه بر روی پوست اشاره می‌کنیم:

- ۱- کمک به جلوگیری از پیری پوست
- ۲- کمک به درمان آگزما، سوختگی، التهاب‌های پوستی و زخم‌ها
- ۳- کمک به رفع ریزش مو
- ۴- رفع گرفتگی کبد
- ۵- کنترل‌کننده قند خون
- ۶- حفظ سلامت پوست
- ۷- مفید و سودمند برای پوست‌های خشک
- ۸- روغن این گیاه پوست‌های خشک را براق و درخشان می‌کند
- ۹- کمک به حفظ قوام پوست
- ۱۰- موثر در بهبود واکنش‌های حساسیتی پوستی، گزش و نیش حشرات، تاول‌ها و سوختگی
- ۱۱- از عصاره این گیاه در محصولات آرایشی به عنوان کرم‌های ضدچروک، رزلب و ماسک‌های پوستی استفاده می‌شود.
- ۱۲- افزایش خاصیت انعطاف‌پذیری پوست به واسطه اکسیژن‌رسانی بیشتر به سلول‌هایی

احتیاج کم این گیاه به آب ماندن و رشد کردن باعث گسترش آن در نقاط گرم و خشک از جمله مناطق گرم خاورمیانه، هند و آمریکای لاتین شد و باعث گشت از این گیاه هم به عنوان گیاه دارویی و هم گیاه زینتی استفاده فراوان شود.

گونه‌شناسی

آلوئه‌ورا در لغت به معنای ماده تلخ درخشان است که از عربی گرفته شده است. بیش از ۲۴۰ گونه‌ی آن شناخته شده که از بین آنها تنها ۴ گونه ارزش غذایی دارد.

این گیاه کاکتوس شکل از خانواده سوسنیان (زنبق) می‌باشد و گیاه دایمی، گوشتی و آبدار است. ارتفاع آن حداکثر به ۲ متر با برگ‌های پهن تیغ‌دار می‌رسد. ساقه‌های این گیاه کوتاه، ضخیم و کم و بیش منشعب و شاخ‌دار است. در انتهای ساقه بدون برگ و به صورت خوشه‌های انبوه در رنگ‌های زرد و قرمز ظاهر می‌شوند تکثیر گیاه به وسیله قلمه، ساقه و بذر صورت می‌گیرد. گیاه آلوئه‌ورا شاخه گل‌دهنده زیبا با گل‌های نارنجی دارد وقتی گل‌های نارنجی به بذر تبدیل می‌شوند قابل رویش و جوانه زدن هستند.

فواید و موارد مصرف

قرار است توسط مردم جزیره قشم کاشته شود تا علاوه بر تامین مواد اولیه کارخانه زمینه کاری مناسب برای افراد بومی و کمک به توسعه فضای سبز و زیبایی جزیره باشد.

هر ۳ ماه یک بار از یک گیاه با عمر دو سال به بالا می‌توان ۳ تا ۴ برگ کناری را برداشت کرد، مرکز پژوهش‌های بیوتکنولوژی خلیج فارس در جزیره قشم ایران، تنها عضو منطقه خاورمیانه انجمنی است که مقر آن در تگزاس آمریکا می‌باشد.

برای استفاده تجاری از این گیاه باید بدانیم در چه مناطقی کشت کنیم، آب و هوای منطقه مناسب است یا نیاز به گلخانه دارد، چه محصولاتی و چگونه استحصال کنیم و آموزش‌های لازم را ببینیم.

شاید به جرات بتوان گفت آلوئه‌ورا در حال حاضر مهمترین گیاه دارویی سطح جهان است، که بشر از مدت‌ها قبل به اثرات مثبت غذایی و دارویی آن واقف بوده و دانش امروز نیز با بهره‌گیری از امکانات پیشرفته زوایای پنهان بیشتری از فواید این گیاه را برای انسان امروز آشکار کرده است.

از این گیاه در بخش آرایشی - بهداشتی از قبیل: شامپوها، لوسیون‌ها، ژل‌ها و همچنین در داروها و مواد غذایی مثل نوشابه‌ها (به عنوان یک نوشیدنی گوارا و مفید و در عین حال فاقد آثار مخرب بر روی بدن) مصرف فراوان و این گستردگی نشان از تمایل و کشش روزافزون نسبت به این گیاه ارزشمند دارد.

به گفته برخی اساتید و متخصصان از این گیاه به عنوان یک داروخانه در یک گیاه نام برده می‌شود و در کشورهای کارائیب از برگ صبر زرد به عنوان کمک‌های اولیه نگهداری می‌گردد.

هم اینک ۲۰۰ ماده دارویی از گیاه صبر زرد تولید شده است و از پوست آن نیز مواد ضدسرطان جدا شده است.

امروزه کمپانی‌های زیادی در دنیا از صبر زرد در صنایع غذایی مانند: مربا، نوشابه‌ها، کنسرو، ماست و دوغ، ژله‌ها، مارمالاد، سوپ‌های آلوئه‌ورا (صبر زرد)، چای، بستنی، عسل، ترشی، تافی، نان، ماکارونی و برنج استفاده می‌کنند. همچنین نوشیدنی و کمپوت آن در اکثر کشورهای دنیا در دسترس همگان قرار دارد.

شناخته شده بود. چنان که در کتب معتبر پزشکی آن زمان همانند قانون ابن‌سینا و الحاوی رازی از آن نامبرده شده است و از خواص ضدالتهاب و التیام‌بخشی آن برای درمان جای زخم و جای ضربه استفاده می‌گردیده است.

بر اساس اظهارنظر سالخوردگان جزیره قشم، صبر زرد از سالیان طولانی در جزیره قشم وجود داشته است. در طی قرون گذشته این گیاه توسط بازرگانان و جهانگشایان به جزیره قشم حمل شده (به عنوان کمک‌های اولیه در کشتی) و با سازگاری با شرایط آب و هوایی قشم و به علت اثرات شفا بخش آن به گیاه معجزه‌گر مشهور شده است.

صبر نام فارسی گیاه است و صرف نظر از مصارف درمانی، بومیان قشم آن را روی قبرها به نشانه‌ی ایجاد آرامش، و صبر برای بازماندگان و جاودانگی می‌کارند. به همین دلیل تراکم صبر زرد در گورستان قدیم شهر به قدری است که عملاً قبرها را در بر گرفته است.

به دلیل مقاومت صبر زرد نسبت به آفات و بیماری‌ها، نیاز به حداقل آب و تحمل خاک‌های شور و ساحلی، مورد توجه مرکز پژوهش‌های بیوتکنولوژی خلیج فارس منطقه‌ی آزاد قشم قرار گرفت به طوری که کارخانه تولید صنعتی آن را با ظرفیت سالانه ۲۰۰ تن ژل و پودر آلوئه طراحی و تدوین نموده دانش فنی آن را به یک شرکت خصوصی واگذار کرد.

هدف این واحد صنعتی کشت و پرورش صبر زرد در ۵۰ هکتار می‌باشد. تاکنون حدود ۵ هکتار توسط منطقه آزاد قشم زیر کشت رفته است و ۱۵ هکتار از آن توسط شرکت خصوصی در حال آماده‌سازی می‌باشد. ۳۰ هکتار دیگر نیز

که باعث افزایش استحکام و قدرت بازسازی می‌شود.

۱۳- در معالجه صرع از آن استفاده می‌شود

۱۴- ضد درد

۱۵- تصفیه کننده خون

۱۶- کمک برای معالجه اسحال خونی

۱۷- سوء هاضمه را برطرف می‌کند

۱۸- تقویت کننده بدن

۱۹- برطرف کننده یبوست و تمیز کننده روده‌ها

۲۰- برای معالجه آسم مفید است

۲۱- موثر در برطرف کردن لکه‌های

تیره پوستی

همچنین دارای خواص ضد عفونی کننده و برطرف کننده گوشت اضافی، ضد چروک بوده و در کاهش ریزش مو موثر است. این گیاه در درمان التهاب‌های پوستی ناشی از اشعه ایکس مفید است. به علاوه پمادی که از این گیاه به دست می‌آید خاصیت ضدویروسی داشته و در درمان سوختگی‌های پوستی درجه یک و دو بسیار سودمند است.

همان طور که گفته شده اکثر خواص گیاه در ژل آن نهفته است.

ژل آلوئه‌ورا دارای بیش از ۷۵ ماده غذایی مغذی و چندین ترکیب فعال شامل: ۲۰ ماده معدنی، ۱۸ آمینو اسید و چندین ویتامین است که از آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

ویتامین‌ها: A, B₁, B₂, B₃, B₅, B₆, B₁₂, C, E و فولیک اسید

مواد معدنی از قبیل: کلسیم، سدیم، آهن، پتاسیم، کروم، منگنز، مس و روی

همچنین ۱۸ آمینو اسید که ۸ عدد از آنها جزو آمینواسیدهای ضروری است. آمینواسیدهای ضروری به آمینواسیدهایی اطلاق می‌شود که بدن قادر به ساخت آنها نمی‌باشد.

به علاوه ترکیبات دیگری از جمله: شکر، سالیسیلیک اسید، آنزیم، تانن و انواعی از پلی ساکاریدها نیز در اجزاء این گیاه یافت می‌شود.

آلوئه‌ورا در ایران

طب سنتی در دنیا و بالاخص در ایران رتبه‌ی کهن دارد. دانشمندان ایرانی در این علم در دنیا شناخته شده و مشهور می‌باشند که در میان آنها نام ابوعلی سینا طبیب عالیقدر ایرانی می‌درخشد.

صبر زرد و خواص آن در طب سنتی ایران

